

former politikus, az egész Európát beutazó rendkívül művelt földbirtokos 140 kötetes kéziratos naplót hagyott hátra. Nem véletlen, hogy naplójában e társulatról is megemlékszik. Lapozzunk bele:

„1847. dec. 5. Tegnap vendégem volt dévai ügyvéd Keserü, ki lunkai uradalmam kezelését akarja által venni, tavaszig az is el fog dőlni. Beszélte, hogy Dévára jövő télire oláh színész társaság fog telepedni, melynek hiszem jó kelete lesz, mert Déva igazi oláh város, táncvigalmi is akkor a legélénkebbek, mikor hátszegánura veszik a dolgot, a kedvelt oláh tánra. Olyankor öreg, ifjú mozgásba teszi inait. Jelenleg magyar színésztársaság van ott, mely dicséretetik, de tovább szándékozik sátorfájával...” (Ms. 1450/45. kötet. 76. l. Lelőhely: Kolozsvári Egyetemi Könyvtár. Kézirattár.)

Három nappal később: „Szászvároson az oláh színházat akarom megnézni. Tehát beteljesedett, amit Varikinger (?) mondott, mikor két színháza lévén Szászvárosnak, magyar és német, egyik nemzetű sem ment a másikéba. Azt mondta volt t. i., hogy oda oláh társaságnak kellene jönni, akkor a nemzeti gyűlölség megszűnve, az oláhba magyar és szász is elmenne...” (Uo. 100. l.)

Gyulai Lajos visszautazott Kolozsvárra és némi csalódással jegyezte fel december 16-án: „Vasárnap délután Szászvárosra mentem, hol Barcsai László barátommal egybetalálkozván nem oláhul, mint óhajtottuk volna, hanem magyarul játszódtak a rossz színészek. Még nem hallva soha oláh színi előadást, szerettem volna, ha Szászvárost ilyen tapasztalatot megtehettem volna, hol ugyanis magyar és szász egymást gyűlölve, az oláh színházban közösen megszoktak jelenni. Nem úgy a magyar vagy a német színházban, hová csak az illetők szoktak megjelenni...” (132. l.)

A színház iránt fogékony reformer politikus, ha nem is láthatta az újdonság-számba menő, románul játszó színészek játékát, feljegyzései fokozott érdeklődésről tanúskodnak s jelzik, hogy fokozott igény jelentkezik Erdély-szerte a hivatásos román színjátszás állandósítására. S talán akaratlanul is nyitva hagyott egy kutatók által megválaszolásra érett problémát: mi történik ott, ahol különböző nyelvű színészek, színtársulatok találkoznak? Miért mennek szívesen a románok előadására magyarok, szászok? Miért fogadják kitörő lelkesedéssel a magyar színészeket Brassóban, ugyanakkor ugyanazokat Szebenben játszani is alig engedik? Hogyan lehetséges, hogy a húszas évek végén a harmincas évek elején azon a Kassán állandósul és fejlődik nagy sikerrel a magyar színjátszás, amely három nyelvű: német, szlovák és magyar — és nem a magyarok alkotják a lakosság többségét? Mind olyan megválaszolásra váró kérdések, amelyekhez csak a közönség története felől lehet közelíteni. A közönség története, amely a már így is megkésített, a majd egyszer elkészülő új magyar színháztörténetből sem hiányozhat.

ENYEDI SÁNDOR

KOPASZ MÁRTA MUNKÁJA